

6. Колотило Т. Скрижалі людської скорботи / Танасій Колотило // Матеріали навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Вип. 1. Народні намогильні написи-посвяти з Поділля / Упорядники Коваленко Н.Д., Колотило Т.І., Щегельський В.В. – Кам'янець-Подільський: Видавець Мошак М.І. (агенція «Медобори»), 2001. – С. 4-13.
7. Колотило Т. Супровідне слово / Танасій Колотило // Матеріали навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Вип. 2. Народні пісенні жарти з Поділля / Упорядники Т.І.Колотило, Н.Д.Коваленко, В.В.Щегельський. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький, 2011. – С.5-9.
8. Матеріали навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: Вип. 1. Народні намогильні написи-посвяти з Поділля / Упорядники Коваленко Н.Д., Колотило Т.І., Щегельський В.В. – Кам'янець-Подільський: Видавець Мошак М.І. (агенція «Медобори»), 2001. – 256 с.
9. Матеріали навчально-наукової лабораторії етнології Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Вип. 2. Народні пісенні жарти з Поділля / Упорядники Т.І.Колотило, Н.Д.Коваленко, В.В.Щегельський. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький, 2011. – 300 с.
10. Чи я в лузі не калина була: Українські народні алегоричні пісні / Упоряд. та прим. Т.І.Колотила; Вступ. слово А.М.Добрянського; Іл. О.І. Кошеля. – К.: Веселка, 1991. – 182 с.

Summary. The article dwells upon Tanasii Kolotylo's folklore works connected with Bukovyna. The scientist contributed much to the development of the regional folklore study by publishing numerous folklore texts in several collected scientific articles. These are folk tombstone inscriptions, ceremonial, lyric and jocular songs, ballads, Soviet folklore.

Key words: Podillia, Bukovyna, Kamianets'-Podilsk; epitaph; allegorical, jocular collective farm song.

Отримано: 15.09.2012 р.

УДК 821.161. 2-14.09

С. О. Кочерга

У ДЗЕРКАЛІ СТУДІЙ СЕМІОТИКИ ҐЕНДЕРА: ПОРТРЕТ КАССАНДРИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Summary. Article is devoted to gender analysis of the portrait of the heroine of the drama of Lesya Ukrainian «Cassandra.» Proved its creative nature, opposition heroic types Pentzileyi (transgender) and Iphigenia (gender dependent). Close attention is paid to the archetype of Artemis and other mythical markers that occur in the image system Cassandra.

Keywords. Gender, semiotics, myth, archetype, feminism.

Ґендерний аспект у літературознавстві останніх десятиліть став потужним імпульсом для нового осмислення художнього світу жінок-авторів. За короткий час на національному ґрунті дослідники успішно апробували теоретико-методологічний фундамент ґендерних студій. Разом з тим, деякі положення феміністичного стибу викликали спротив з боку прихильників усталеного ігнорування ґендеру в письменстві.

Дослідники ґендерної перспективи у творчості Лесі Українки не оминали її драматичної поеми «Кассандра», що, за висловом польського рецензента, сучасника письменниці, написана «сильною, нежіночою рукою». Серед ініціаторів перепрочитання цього твору в наш час варто виділити В. Агеєву, Н. Зборовську, Т. Гундорову та ін. дослідників. Однак на сьогодні навіть образ головної героїні драми ще не знайшов глибокого осмислення у ґендерному ключі. Слід віддати належне науковцям, які довели основоположні аспекти у розумінні образу Кассандри. Наприклад, за Т. Гундоровою, він притягує яскраво вираженими культуротворчими інтенціями жінки, «яку сам Аполон позбавив права бути творцем культури», та спробою розвінчати стереотипи маскуліної культури. За спостереженнями В. Агеєвої, симптоматично, що героїня відкрито ігнорує суспільні умовності, відкидає традиційно жіночі цінності, але й не прагне оволодіти чоловічими, що семіотично підтверджує промовиста опозиція «меч / прядка». Завдання цієї статті – здійснити комплексний аналіз культурно-психологічного портрету жіночого

світу головної героїні драматичної поеми Лесі Українки «Кассандра» за допомогою дешифрування системи семіотичних знаків.

Відомий теоретик фемінізму, психоаналітик Л. Ірігарі одну зі своїх перших книг назвала «*Speculum de l'autre femme*», у контексті якої слово «*speculum*» багатозначне – це і дзеркало, і те, що фіксує відбиток, і дзеркальце, яким користуються в гінекології, і проектор. Автор «використовує всі ці значення, щоб переосмислити європейську філософську традицію «дзеркалом іншої жінки», яка стоїть за дзеркалом, а не тієї, зображення якої ми бачимо на склі...» [1, 58]. Кожен з образів «Кассандри» – також «*speculum*», за допомогою якого можна спробувати розгледіти справжнє обличчя головної героїні, у якій співіснують царівна і медіум-глашатай.

У власній характеристиці головної героїні драми «Кассандра» Леся Українка розставила такі акценти: «трагічна пророочиця»; «хоч вона каже правду, але не так, як треба людям»; «душа її і слово не дається під ярмо»; «вона сама боїться свого пророцтва і, що найтрагічніше, сама в ньому часто сумнівається»; «діла її гинуть марно, бо – діла без віри мертві суть, а віри в порятунок у неї нема»; «все постерігає несвідомо і безпосередньо»; «пророчий дух не дар для неї, а кара, [...] вона гірше мучиться, ніж мученики віри і науки» [8, 55]. Ці особливості цілком суголосні так званому комплексу Кассандри. «Жінка з комплексом Кассандри, – зазначає Л. Л. Шапіра, – володіє особливим істеричним паттерном, що містить в собі помітне розширення особистості. [...] інколи її Персона раптово розпадається на частини, оголюючи маленьку дівчинку, що прагне турботи і уваги, але не здатна виразити свої потреби або знайти свій шлях у несвідомому. У неї нема провідника, вона не переживає задоволення, відчуває себе безпорадною, безнадійною і вкрай втомленою» [9, 7].

Кассандра репрезентує голос жінки, ігнорований у чоловічій цивілізації. Її поведінка не вкладається в усталену логіку соціуму, і тому ним відторгається. Пророочиця – творча індивідуальність, а не лише «рупор» дражливих попереджень, недарма її відносять до образів мисткинь у творчості письменниці. На відміну від інших жінок з Пріамового дому, Кассандра не показана за традиційним жіночим прядінням. У своєму покої вона «пише Сівілінську книгу на довгому пергаменті» [7, 17]. Поряд з нею – «великий триніг з запаленим куривом», який, за М. Еліаде, зазвичай стояв над тріщиною в землі, з-під якої піднімалася пара з властивостями, що зумовлювали екстаз піфій. За деякими джерелами, Кассандру, яку ще називали Сарісідою і Тараксандрю, також зараховували до сівілл під іменням Фрігійської, а її пророцтва були записані і заховані біля знаменитого Дельфійського оракула, де зберігались багато століть (інша версія – вони опинились у руках Енея). Отож Кассандра уособлює собою і безсмертний голос, й інформацію, зафіксовану в рукописах, що віщували майбутній розвиток подій на століття. Вважається, що у змісті сівілінських книг химерно переплелися світогляди і вірування різних культур, що потребувало тлумачення спеціальних жерців. Як вказує В. Голіцин, історія зберегла значно більше свідчень про пророків-чоловіків, ніж про жінок, причому всі священні обряди, магічні ритуали і таємне (езотеричне) знання пов'язане з жіночою природою, завжди оберігалось від непосвячених більш ретельно.

С. Де Бовуар зауважила співвіднесеність між музами (жінками), натхненницями чоловічої культуротворчої діяльності, і сівіллами: «Сама Муза нічого не створює. Це – Сибілла, котра постатечнішала і стала покірною служницею господаря» [2, 197]. Як відомо, музами опікувався Аполлон, але Кассандра відрізнялась від них бунтівною вдачею. Однак для покараної богом пророочиці він залишився найпершим господарем. «На розмові / я мушу бути з яснокудрим богом», – заявляє вона Поліксені. Іменем Аполлона Кассандра клянеться, коли хоче донести сокровенні речі. Навіть свататись до пророочиці Аполлона не можна, «не спитавши згоди стріловержця». Нагадаємо, що Аполлонові видіння схиляють до медитацій і призводять до мудрості, хоча отримання будь-якого окультного знання нерозривне з духовною екзальтацією. «Аполлон, – наголошує М. Еліаде, – відкриває людині шлях, що веде від пророчого «видіння» до думки» [10, 127]. Відкриття духу зумовлює ряд конфліктів, що проявляються, зокрема, в оволодінні технікою пророцтв. Відомо, що, відкинувши залицяння Аполлона, Кассандра викликала гнів Кіпріди. Друге її зіткнення з Кіпрідою стосувалося Парісової поїздки в Елладу. М. Еліаде попереджував про спокусу надто легковажно розцінювати Афродіту. Насправді «під зовнішністю фривольного божества ховалося одне з найбільш глибоких джерел релігійних переживань – одкровення сексуальності як таїнства і трансцендентної категорії» [10, 131]. Але для Кассандри Кіпрідині примхи виразно обертаються трагедією, вона залишається її сперечницею протягом всього тексту драми. «Поводом Кіпрідиним», на її думку, керує бог війни Арес.

Серед олімпійського пантеону Кассандра відчуває духовну спорідненість із титаном Прометеем, у якому їй імponує розум і далекоглядність. Найбільш авторитетне божество для Кассандри – мойра, богиня долі. Вона покарала обмеженого Епіметея, «наложила руку» на Поліксену, проти неї безсила Андромаха. Кассандра переконана:

Благати владарку – даремна праця,
вона не знає ні жалю, ні ласки,
вона глуха, сліпа, немов Хаос [7, 37].

Інші боги здавались пророчиці такими ж залежними від мойри, як прості смертні, вона відмовлялась від сподівань на їхню силу, аби не стати «рабиною рабів» (витоки антитеїзму). Однак у хвилини безсилля пророчиця звертається за допомогою до Артеміді. Богині, що була сестрою Аполлона, вона довіряє як жінці, здатній зрозуміти тонкощі кохання. У психології архетип Артеміді має багато спільного зі Старшою сестрою, захисницею жінок, передусім незаміжніх і цілеспрямованих. До Артеміді, що порятувала Іфігенію, шле свої благання і троянська царівна, переживаючи за Долона. Однак «Артеміда тиха» – така ж раба мойри, вона не відгукується на розпачливі заклики Кассандри. Стосунки з богами у пророчиці повсякчас конфліктні, знання правди змушує її змагатися з ними, але ці спроби виявляються марними. Якщо Гелена потішається поразками Кассандри, то Поліксена застерігає від зухвальства. Найбільше покарання для Кассандри – невміння донести правду, вона не має страху перед «заздрісними» богами, «слугами в храмі», де верховодить «владарка жорстока». Вона хоче якнайточніше розпізнати веління богів, однак, шукаючи з ними контакту, вибудовує з олімпійцями скоріше паритетні стосунки. Самовіддано Кассандра захищає Палладіон, що входить у безпосередні обов'язки жриці. Палладіоном (гр. Παλλάδιον, лат. Palladium) у прадавніх культурах називали статую поганської богині Паллади, що вважалась символом громадської безпеки і добробуту. Особливо знаменитим був Палладіон, що зберігався у троянському храмі, який нібито впав з неба при заснуванні міста Іліона. За свідченнями Аполлодора, статуя зображала богиню в шоломі і латах, у її правій руці був спис, а у лівій – пряска. За іншими переказами, Афіна сама зробила Палладіон і перенесла його в Трою.

Кассандра наголошує на троянському звичаї надавати певні ритуальні функції виключно жінкам: «Чоловіки не сміють наближатись / до постаті Паллади» [7, 67]. Традиційний припис спочатку хотіли зруйнувати троянці на чолі з Гелемом, а згодом ахейці варварськи піддають нарузі святиню і забирають Палладіон. Слід наголосити, що Афіна Паллада, як і Артеміда, вічна діва, основна сфера її покровительства – мудрість, хоча богиня мала вплив і на художньо-конструктивну діяльність. Афіна Паллада також вважалась богинею «чесної, відкритої та організованої війни». Взагалі жіночі божества (Афіна Паллада, Гера, Деметра та ін.) в епоху героїзму отримали регуляторні функції суспільства, що своїм головним орієнтиром обирало культуру.

Обов'язок захисту Палладіона, освячений традицією, виявився Кассандрі не під силу. Її суспільна смерть відбувається раніше, ніж фізична, і фіксується ламанням знакової патериці. Чорна патериця пророчиці засвідчувала її особливу роль та зв'язок із вищими силами. Та Кассандра сама відмовляється в Авліді від своєї місії. Зазначимо, що патериця підкреслює батьківський тип влади над паствою, Кассандра, власне, зрікається знаку чоловічої влади, хоча жіночий тип влади нею не був до кінця осмислений.

Архетип Паллади зазвичай трактують як жінку з чоловічого світу, рівну чоловікам. У трагедії Есхіла «Орест» Паллада проголошує себе народженою без матері, що спричинило її бажання стверджувати чоловічі цінності і зберегти себе від шлюбу. Богиня прагне гармонійної взаємодії з протилежною статтю в платонічній манері, уособлює необхідність врівноважити чоловічу і жіночу полярності. Дж. Болен у праці «Богиня в кожній жінці. Нова психологія жінки. Архетипи богинь» виокремлює тип жінок, до якого є підстави віднести і Кассандру: «Коли ведучим архетипом жінки є одна з богинь-дів – Артеміда, Афіна або Гестія, – жінка досягає самодостатності, вона [...] стає «єдиною для себе самої». Значна частина її душі не належить нікому чоловікові» [3]. Вчинки самодостатньої жінки-діви не дотримуються якихось умовностей, її важко змусити до доцільних дій. Аргументи жінок, позбавлених внутрішнього дівоцтва, на неї абсолютно не діють. «Психологічно, – констатує Дж. Болен, богиня-діва – це частина жіночої натури, незалежної від чоловічих суджень і непідвладної впливу колективних (чоловічих за своєю природою) соціальних і культурних уявлень про те, якою повинна бути жінка» [3]. На думку Л. Шапіри, Кассандра не змогла знайти у Палладі «материнського контейнера». Адже Афіна була у певному значенні донькою патріархальності, оскільки зрадила свою стать.

Дівина особливість Кассандриноного характеру особливо проявляється у стосунках пророчиці з людьми. Її непоступливість, категоричність і безжалісність створюють ефект дзеркала, який кожний з персонажів волів би вважати «кривим». У жіночому середовищі неприйняття Кассандри поступово трансформується у спроби піддати її ostracism. Кассандру сприймають як «ненависну» (Гелена), заздрісну, нещасну, зухвалу, що «труїть спогадами» (Поліксена), «безумною» (Андромаха). Всі вони вдаються до однакового засобу захисту від пророкувань нещастя з її боку – оголосити всі слова божевільної пророчиці «неправдою». Діапазон негативних оцінок Кассандриноного віщування з боку чоловіків багатший на нюанси, вони не так відмежовуються від неї, як хочуть використати її дар, інтуїцію і, врешті, навіть жіночність на свою користь, не визнаючи через чоловічу гординю або ж інфантильність її мудрість та моральну перевагу над собою. Долон потребував «голубки, що воркує», а не «птиці віщої», і лише перед виконанням небезпечного завдання звертається до віщунки за передбаченням. Особливо Долон боявся смертоносного погляду Кассандри, від якого вона страждала і сама. Прокляття, що вились над її головою, давали підстави пророчиці бачити початки свого перетворення в Горгону Медузу. Варто зауважити, що

в сучасній культурі Медуза – символ фемінізму. Як вказує І. Рассохіна, «інша жіноча іпостась, маргінальна в культурі – відьма, Медуза-Горгона, менада, фурія виступає на перший план і затіняє Діву, наречену, матір, дружину. Чоловік не спроможний перейти через таку посвяту, він гине або втікає на одному з її етапів» [5, 137]. Натомість царя Ономая незвичайність Кассандри лише збуджує, він прагне підкорити собі сильну особистість і тим самим довести, що вона лише жінка, яка мусить служити чоловічим бажанням. У той же час Деїфоб вважає за потрібне повсякчас виховувати свою сестру-пророчицю, він невтомно вимагає від неї жертви, докоряючи за самолюбство, брак патріотизму, зайву співчутливість. Лише Гелен готовий визнати в ній рівню, хоч опозиційну йому за переконаннями і модусом поведінки, але насамперед Кассандра – його суперниця. Сінон називає Кассандру «богорівною», водночас готуючи наругу над царівною еллінами.

На вістрі чоловічої оптики стає особливо виразним багатство іпостасей головної героїні, одна з них – андрогінність, що межує з трансгендерністю. Зазвичай трансгендерами називають людей, гендерна ідентичність яких більшою або меншою мірою відрізняється від такої, що традиційно асоціюється з біологічною статтю. До трансгендерних особливостей Кассандри можна віднести гендерну дисфору. У довколишніх викликають роздратування певні вчинки волелюбної Кассандри, наприклад, відмова від рабів, самооцінка Кассандри власного соціального статусу: «Я, брате, й не рабиня, й не царівна, / а більше й менше, ніж вони обидві» [7, 43]. Незалежність Кассандри проявляється у її поглядах на шлюб: вона не допускає союзу, у якому хтось з партнерів мусив би стати жертвою; це зумовлює розлуку з Долоном. Традиційна риса Українчиних героїнь, за О. Забужко, – вони «ніколи й ніде не зваблюються на партнерів-іліків» (*позбавлених «іскри духа»*), а відтак «ніяким побитом не може Кассандра покохати Ономая...» [4, 367]. Нетиповим для троянців виглядає і патріотизм Кассандри, яка навіть у хвилини найвищої небезпеки для батьківщини відкидає аморальне ставлення до чужинців з лідійського війська, не наважується вбити Сінона. Участь у громадському житті, на відміну від сестер, Кассандра сприймає своїм обов'язком, але вплив на хід подій їй здається невідвладним. Гендерне самовідчуття Кассандри цілком відповідає усвідомленню жінки модерної доби: вона може висловлюватись, але її не чують. Отож, прорив фемінності полягав лише у завоюванні права на голос. Прірва гендерних відмінностей у сприйнятті світу відкривається перед нею у розмові з Геленом: за шатами жерця пророчиця відкриває маніпуляції незрячого, але амбіційного політика. Перевага Кассандри у тому, що вона, як жінка, може бачити феномен правди (жіночого роду) без одягу, тобто інтуїтивно бути ближчою до істини.

Семантика самоідентифікації Кассандри відштовхується від двох знакових міфологічних героїнь: троянської Пентезілеї та авлідської Іфігенії. Обидва опозиційні типажі не відповідають характеру пророчиці. «Пентезілея, красна амазонка, / що згинула за Трою без пори», уособлює мужність і відвагу, яка все ж терпить поразку за велінням фатуму. За старовинними міфами, Пентезілея, донька Отрери і Ареса, була царицею жінок-воїнів, у державу яких не допускалися чоловіки. Амазонки жили на побережжі Чорного моря і звідти здійснювали свої походи в Азію, про них згадує Гомер і Плутарх. Під час троянської війни прийшли на допомогу цареві Пріаму, очевидно, на знак вдячності за порятунок від еріній, що переслідували Пентезілею за випадкове вбивство сестри. Пентезілея здійснила ряд подвигів, навіть змусила втікати Ахілла, з яким її пов'язувала пристрасть-ненависть (див. трагедію «Пентезілея» Г. Клейста). До сьогодні історики та археологи не прийшли до єдиного висновку щодо реальності амазонок, хоча не заперечується історичне існування культур, у яких роль воїнів виконували жінки, але такий тип поведінки вважався відхиленням від норми. На такий же позиції стоїть Деїфоб, який заявляє Кассандрі: «Та що Пентезілея! Все ж то жінка! – / не жінці врятувати Іліон» [7, 46]. Цю дискримінаційну репліку Кассандра сприймає й на свою адресу. Апелювання до міфологеми Іфігенії виокремлює ідеал жінки покірної, безсловесної, яку приносять у жертву задля військових перемог. Культ Іфігенії підтримувався численними літературними інтерпретаціями (Еврипід, Ж. Расін, Й. Гете, Г. Гауптман). Визначальним у традиції став єврипідівський погляд на архетип Іфігенії. Однак ще Аристотель зауважив, що твір Еврипіда містить «приклад непослідовності», оскільки Іфігенія в Авліді, благаючи, зовсім не схожа на ту, яка виступає (в тій же трагедії) пізніше. Деїфоб у драмі Лесі Українки, засуджуючи непоступливу перед Ономаєм Кассандру, ставить їй в приклад еллінку, «що радо / життя своє дівоче положила / за славу рідного народу». Однак Кассандра вважає, що чоловіки не знають «ціни жіночим жертвам», на тлі яких подвиг Іфігенії не відзначається винятковістю. Буденне самознищення для жінки, мабуть, набагато складніше, ніж публічна страта з певністю про користь для свого народу.

Отже, Кассандра вважає неприйнятною для себе ні «жертву крові» трансгендерного героїзму (Пентезілея), ні жертву душею, що є результатом гендерної покірності (Іфігенія). Героїзм взагалі не є самоціллю для Кассандри, яка репрезентує жінку із загостреною потребою гідності, що у чоловічому суспільстві вважається нетиповим для представниць так званої слабкої статі. Серед літературних персонажів маскулініним відповідником Кассандри можна вважати Гамлета В. Шекспіра. В. Ржевська в есеї «Усміхнена Кассандра» доводить, що ці обидва герої «намага-

ються протистояти «часові, що звихнувся», сприймаючи це зіткнення «як нове народження» [6, 122]. Кассандра і Гамлет, з репутацією божевільних, йдуть шляхом розчарувань і саморозчарувань, поривають із коханими, посилають на смерть інших людей під впливом обставин та врешті «дозволяють ворогові себе вбити». Однак Кассандра Лесі Українки, більш чутлива, скерована на трансцендентне, доводить правду прийдешнього, а не минулого, не вдаючись до гри-маскування. Основна трагедія пророчиці Лесі Українки – невіра в себе, що є другою стороною всепоглинаючої віри в Мойру (жіноча психіка легко піддається релігійній сугестії). Хоча авторський образ залишається вірним міфології, його можна відчитувати і як діагноз жінці ХХ ст., наділеної талантами, але позбавленої віри в свої сили, паралізованої суспільним каноном. Останньою «затемненою» реплікою – «Нема руїни! Є життя!.. життя!» – письменниця дає перспективу трансформації збірного жіночого архетипу Кассандри – «великого аутсайдера» (О. Забужко), приреченого на трагічну маргінальність.

Окремого прискіпливого студіювання потребують взаємини Кассандри з чоловіками, що є перспективою цього дослідження. У фіналі Кассандра, що втілює в собі зародок фемінізму, опиняється в парі з «володарем мужів», руйнівником-чужинцем. Але водночас Агамемнон завоював собі репутацію лідера, що об'єднав Грецію, стояв біля витоків європоцентризму, дав приклад елітарної відповідальності. Кассандра пізнала цього «іншого» Агамемнона, з його бунтарством, пристрасним характером, владним і прозорливим розумом, мужністю, що проявлялась перед лицем неблаганного фатуму. Масштабність цих двох особистостей виявилася рівновартісною. Їхній союз не символізує щасливе поєднання нетрадиційного у патріархальному соціумі маскулінного (чоловік з серцем) і фемінного (жінка з розумом), але драма обережним пунктиром окреслює нам таку профетично-ймовірну проекцію. Ідучи в небуття, головна героїня-жінка по-філософськи приймає життя з усією його несправедливістю і жорстокістю, життя, у якому є місце екзистенційному вибору, мужності й любові.

Список використаних джерел

1. Аристархова И. Л. «Этика полового различия» в концепции Люси Иригари / И. Л. Аристархова // Социологический журнал. – М., 1998. – № 3–4. – С. 56–61.
2. Бовуар де С. Друга стаття. Т. 1 / Сімона де Бовуар; [пер. з фр. : Н. Воробйова, П. Воробйов, Я. Собко]. – К. : Основи, 1994. – 390 с.
3. Болен Дж. Ш. Богини в каждой женщине. Новая психология женщины. Архетипы богинь [Електронний ресурс] / Джин Шинода Болен; [пер. Г. Бахтияровой и О. Бахтиярова]. – М. : ИД «София», 2005. – 272 с. – Режим доступу : http://www.koob.ru/bolen/goddesses_in_everywoman
4. Забужко О. Notre Dame d'Ukraine : Українка в конфлікті міфологій / О. Забужко. – К. : Факт, 2007. – 640 с.
5. Рассохина И. Б. Деструкция эроса в искусстве феминизма / И. Б. Рассохина // Этическое и эстетическое : 40 лет спустя : материалы научной конференции. 26–27 сентября 2000 г. – СПб. : Изд-во СПб. филос. об-ва, 2000. – С.135–137.
6. Ржевська В. Усміхнена Кассандра / В. Ржевська // Проблеми педагогічної освіти в полікультурному просторі України : матеріали Всеукраїнської наук. конф. з міжнарод. участю (22–23 трав. 2007 р.). – Житомир, 2007. – С. 121–128.
7. Українка Леся. Драматичні твори / Леся Українка // Зібр. творів : у 12 т. – К. : Наукова думка, 1976. – Т. 4. – 352 с.
8. Українка Леся. Листи (1903–1913) / Леся Українка // Зібр. творів : у 12 т. – К. : Наукова думка, 1979. – Т. 12. – 694 с.
9. Шапира Л. Л. Комплекс Кассандры. Современный взгляд на истерию / Лори Лейтон Шапира; [пер. с англ. В. Мершавки]. – М. : Класс, 2006. – 176 с.
10. Элиаде М. История веры и религиозных идей : в 3 т. / М. Элиаде; [пер. с фр.] – М. : Критеріон, 2002. – Т. 2 : от Гаутамы Будды до триумфа христианства. – 512 с.

Стаття присвячена ґендерному аналізу портрету головної героїні драми Лесі Українки «Кассандра». Доводиться її культуротворчий характер, опозиційний героїчним типами Пентезілеї (трансґендер) та Іфігенії (ґендерна залежність). Важлива увага приділяється архетипу Артеміді та іншим міфічним маркерам, які мають місце в образній системі Кассандри.

Ключові слова. Ґендер, семіотика, міфологема, архетип, фемінізм.

Отримано: 21.09.2012 р.